ISSN:3030-332X
Impact factor: 9,493
International journal of scientific researchers

ISHLAB CHIQARISH OMILLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI

Xudoyberdiyev Elbek Eshmamatovich
Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
Iqtisodiyot ta'lim yo‘nalishi 3-bosqich talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.21356967

Annotatsiya: Mazkur maqolada ishlab chiqarish omillaridan samarali foydalanishning iqtisodiy mazmuni, korxona faoliyati samaradorligini oshirishdagi o'rni hamda resurslardan oqilona foydalanishning zamonaviy yo'nalishlari tahlil qilingan. Shuningdek O‘zbekistonda iqtisodiy samadorlikni oshirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohatlar haqida batafsil bayon etilgan. Hamda mehnat, kapital, yer va tadbirkorlik salohiyatidan unumli foydalanish orqali ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, mahsulot sifatini oshirish va korxonalarning raqobatbardoshligini kuchaytirish masalalari ilmiy jihatdan yoritilgan.
Kalit so'zlar: ishlab chiqarish omillari, iqtisodiy samaradorlik, mehnat unumdorligi, kapital, resurslardan foydalanish, innovatsiya, raqobatbardoshlik.

Kirish. Bugungi kunda mamlakatimizda har bir soha tubdan isloh qilinmoqda. Albatta iqtisodiy soha ham bundan mustasno emas. Hozirda iqtisodiy soha mamlakatning eng ustuvor, eng kerakli yo‘nalishlaridan biridir. "O'zbekiston – 2030" yangilangan strategiyasi 2026-yil 16-fevralda Prezident farmoni bilan tasdiqlangan yangi tahrirdagi strategiyada 100 ta maqsad va 437 ta samaradorlik ko'rsatkichi belgilangan bo'lib, har bir ko'rsatkichning moliyaviy manbalari aniq ko'rsatilgan va ijrosi yilma-yil rejalashtirilgan. Strategiya ijrosi ustidan qat'iy nazorat o'rnatilib, vazirlik va idoralar rahbarlariga shaxsiy mas'uliyat yuklatilgan. Iqtisodiyotni texnologik-innovatsion o'sish modeliga o'tkazish Prezidentning Murojaatnomasida iqtisodiyotni texnologik va innovatsion o'sish modeliga o'tkazish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan. Ayni vaqtda mamlakatimiz bosib o‘tgan taraqqiyot yo‘lining chuqur tahlili, bugungi kunda jahon bozori konyunkturasi keskin o‘zgarib, globallashuv sharoitida raqobat tobora kuchayib borayotgani davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish uchun mutlaqo yangicha yondashuv hamda tamoyillarni ishlab chiqish va ro‘yobga chiqarishni taqozo etmoqda. Faqat yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulot ishlab chiqarayotgan davlatlar jahon bozorida munosib o'rin egallamoqda. Shu bois samaradorlik, resurs tejamkorligi va innovatsiya islohotlarning bosh mezoniga aylanmoqda.

Asosiy qism. Bozor iqtisodiyoti sharoitida ishlab chiqarish omillaridan samarali foydalanish iqtisodiy o'sishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Korxona faoliyatining natijadorligi mavjud resurslardan qay darajada oqilona foydalanilishiga bog'liq. Ayniqsa, globallashuv va raqamli iqtisodiyot sharoitida ishlab chiqarish omillarining samaradorligini oshirish korxonalarning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ishlab chiqarish omillaridan samarali foydalanish nafaqat mahsulot hajmini ko'paytirishga, balki ishlab chiqarish tannarxini pasaytirish, foyda miqdorini oshirish va iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlashga ham xizmat qiladi. Ishlab chiqarish omillari insoniyat taraqqiyotining hamma bosqichlari uchun umumiy bo‘lsada, bu omillarga turli adabiyotlarda turlicha ta’rif beriladi. Jumladan, “Siyosiy iqtisod” darsliklarida ishlab chiqarishning ikki omili: moddiy va shaxsiy omillari mavjudligi tan olinadi. Bunda mehnat qurollari va mehnat predmetlari yer, suv, yer osti boyliklari kabi tabiiy boyliklar ham ishlab chiqarish vositalari deyiladi va ishlab chiqarishning moddiy omilini tashkil etadi, ishchi kuchi esa uning shaxsiy omili deb yuritiladi. Hozirgi bozor iqtisodiyotiga doir ko‘pchilik adabiyotlarda esa ishlab chiqarishning to‘rt omili: mehnat, kapital, yer-suv, tadbirkorlik qobiliyati tan olinadi. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari va sanoatning raqamli transformatsiyasi ishlab chiqarish omillaridan foydalanish samaradorligini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Raqamlashtirish

ishlab chiqarish jarayonlarini tezlashtirish, resurslar sarfini optimallashtirish va boshqaruv qarorlarining aniqligini oshirish imkonini beradi.

Ishlab chiqarish omillaridan foydalanish samaradorligini oshirish uchun quyidagi yo'nalishlarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq:

korxonalarda innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish;

mehnat resurslari malakasini muntazam oshirib borish;

ishlab chiqarish jarayonlarini raqamlashtirish va avtomatlashtirish;

energiya va resurslarni tejovchi texnologiyalardan foydalanishni kengaytirish; investitsion faollikni rag'batlantirish;

zamonaviy menejment va marketing usullarini amaliyotga tatbiq etish.

Xulosa. So'nggi yillarda O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar mazkur yo'nalishning amaliy ahamiyatini yanada oshirmoqda. Xususan, bozor munosabatlarini chuqurlashtirish, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, investitsiya muhitini yaxshilash, davlat korxonalarini modernizatsiya qilish, xususiy sektor ulushini kengaytirish va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan chora-tadbirlar ishlab chiqarish omillaridan samarali foydalanish uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Shuningdek, sanoatni diversifikatsiya qilish, qishloq xo'jaligida klaster tizimini rivojlantirish, energiya tejamkor texnologiyalarni joriy etish va hududlarda yangi ish o'rinlarini yaratish kabi islohotlar mehnat unumdorligi hamda kapital qaytimi oshishiga xizmat qilmoqda.

O'zbekistonning "Yangi O'zbekiston" taraqqiyot strategiyasi doirasida amalga oshirilayotgan islohotlar korxonalarda boshqaruv madaniyatini takomillashtirish, innovatsion yondashuvlarni kengaytirish va resurslardan oqilona foydalanishni ta'minlashga qaratilgan. Bu esa ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bilan birga, aholining bandligini ta'minlash, eksport salohiyatini kuchaytirish va iqtisodiy o'sish sur'atlarini barqarorlashtirishga yordam beradi. Demak, ishlab chiqarish omillaridan samarali foydalanish bo'yicha ilmiy asoslangan yondashuvlar va amaliy islohotlarning uyg'unligi O'zbekiston iqtisodiyotining uzoq muddatli rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ishlab chiqarish omillaridan samarali foydalanish iqtisodiy samaradorlikni oshirishning eng muhim omillaridan biridir. Mehnat, kapital, yer va tadbirkorlik salohiyatidan oqilona foydalanish korxonaning raqobatbardoshligini kuchaytiradi, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi va foyda miqdorini oshiradi. Shu bilan birga, ishlab chiqarish omillaridan samarali foydalanish nafaqat alohida korxona darajasida, balki butun milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ishlab chiqarish omillaridan samarali foydalanish korxonalarning iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini ta'minlovchi asosiy omillardan biridir. Mehnat, kapital, yer va tadbirkorlik resurslarini ilmiy asosda boshqarish ishlab chiqarish hajmining oshishi, mahsulot tannarxining pasayishi hamda foyda miqdorining ko'payishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarish jarayonlarini raqamlashtirish va resurslarni tejovchi usullarni keng qo'llash iqtisodiy samaradorlikni sezilarli darajada oshiradi.

Shuningdek, korxonalarda zamonaviy boshqaruv tamoyillarini qo'llash, xodimlarning malakasini muntazam oshirish va investitsiya faoliyatini rag'batlantirish ishlab chiqarish omillaridan foydalanish samaradorligini yanada kuchaytiradi. Natijada korxonalarning moliyaviy natijalari yaxshilanadi, ichki va tashqi bozorlardagi raqobatbardoshligi ortadi hamda mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga munosib hissa qo'shiladi. Shu sababli ishlab chiqarish omillaridan oqilona va samarali foydalanish iqtisodiy taraqqiyotning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida doimo e'tiborda bo'lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining iqtisodiy islohotlarni jadallashtirishga oid farmon va qarorlari.
4. Samuelson P., Nordhaus W. Economics. McGraw-Hill. Mankiw N. G. Principles of Economics. Cengage Learning.

5. Qosimova M.S., Yuldashev Sh. Korxona iqtisodiyoti. Toshkent. Abdurahmonov Q.X. Iqtisodiyot nazariyasi. Toshkent.
6. IMPROVING THE VALUATION PRACTICES OF CORPORATE SECURITIES OF JOINT-STOCK COMPANIES: EVIDENCE FROM UZBEKISTAN. International Journal of Economy and Innovation. 2024-yil 64-son Eshmamat Khudoyberdiyevich Khurramov.
7. Aksiyadorlik jamiyatlari aksiyalarini bozor qiymatini baholash modellari va ularining o‘ziga xos jihatlari. Aktuar moliya va buxgalteriya hisobi ilmiy jurnali, 2024-yil 4-son. Хуррамов Эшмамат Худойбердивич
8. Aksiyadorlik jamiyatlarining oddiy aksiyalari qiymati baholash usuli. O‘zbeksiton sug‘urta bozori jurnali, 2024-yil 12-son. Хуррамов Эшмамат Худойбердивич
9. Aksiyadorlik jamiyatlari obligatsiyalarining qiymatini baholashning o‘ziga xos xususiyatlari. “Yangi O‘zbekiston iqtisodiyoti” jurnali, 2025-yil 1-son. Хуррамов Эшмамат Худойбердивич
10. “Qimmatli qog‘ozlarni baholashning nazariy asoslari va uning o‘ziga hos jihatlari”. 2023-yil 13-Fevral. Хуррамов Эшмамат Худойбердивич